

СЕКЦІЯ 4

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АДАПТАЦІЇ ДО ЛОКАЛЬНИХ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДИСКУРСУ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО ЩОДО ДЕРЖАВ ПІВДЕННОГО КАВКАЗУ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Берегута Віталій

здобувач третього рівня вищої освіти кафедри політології та державного управління, асистент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник – проф. Олена Чальцева)
ORCID: 0009-0000-4878-2230

У сучасних політичних системах глава держави є одним із ключових суб'єктів формування та реалізації зовнішньополітичного курсу. Так, в Україні згідно з Конституцією главою держави є Президент, який не лише здійснює керівництво зовнішньою політикою, але й представляє Україну в міжнародних відносинах та веде переговори й укладає міжнародні договори від її імені [1]. Важливим для дослідження постає дискурс президента як форма публічного представлення зовнішньополітичних пріоритетів держави. Його аналіз на матеріалі офіційних промов, заяв, інтерв'ю, а також повідомлень про результати переговорів з іноземними лідерами дає змогу простежити, як у публічній комунікації президента відображаються його уявлення про політичну значущість окремих держав, регіонів і напрямів взаємодії з ними, та як на цій основі реалізуються визначені зовнішньополітичні пріоритети. Одним із показових для такого аналізу регіональних напрямів зовнішньої політики України є держави Південного Кавказу. Грузія, Вірменія та Азербайджан посідають помітне місце у зовнішньополітичних інтересах України з огляду на географічну близькість, часткову спільність їх зовнішньополітичних пріоритетів з українськими, транзитно-енергетичний потенціал цих держав, а також наявність затяжних збройних конфліктів (російсько-грузинська війна та конфлікт у Нагірному Карабасі). Останній фактор у поєднанні з ескалацією російсько-української війни у 2022 р. актуалізує безпековий вимір зовнішньої політики України щодо цих держав, що має диференційований характер і виявляється в неоднаковій інтенсивності політичних контактів і відмінних змістових акцентах двосторонньої взаємодії. Враховуючи це, метою дослідження є виявити та порівняти особливості конструювання та трансформації дискурсу Пре-

зидента України В. Зеленського щодо Грузії, Вірменії та Азербайджану в контексті російсько-української війни на різних її етапах (2019–2022 та 2022–2026).

У науковій літературі представлені роботи, які присвячені дослідженню дискурсу України щодо держав Південного Кавказу в контексті воєнних конфліктів. О. Красівський та П. Артимишин розглядали риторику В. Ющенка, Ю. Тимошенко та українських народних депутатів щодо російсько-грузинської війни 2008 р. [2; 3]. Взаємозв'язок між початком російсько-української війни та трансформацією дискурсу України щодо Азербайджану в бік посилення його підтримки в карабаському конфлікті через його дзеркальну позицію щодо України встановила А. Корзеніовська-Бігун. Вона визначила характерною рисою риторики В. Зеленського у 2019–2020 рр. проведення паралелей між карабаським конфліктом та війною на Донбасі як замороженими конфліктами, що зберігають ризик масштабної ескалації [4]. Водночас у наявній науковій літературі відсутні роботи, присвячені аналізу риторики українського президента щодо держав Південного Кавказу на двох етапах російсько-української війни, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Із початку президентського терміну В. Зеленський розпочав позиціонування російсько-української війни як фактору, що може посприяти зближенню України з Грузією та Азербайджаном як стратегічними партнерами на основі спільного досвіду протидії зовнішній збройній агресії. Так, 12 грудня 2019 р. під час зустрічі з Прем'єр-міністром Грузії Г. Гахарією та Віцепрем'єр-міністром Азербайджану А. Ахмедовим, яка була присвячена завершенню головуванню України в Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ, троє лідерів висловили взаємну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, Грузії та Азербайджану в межах міжнародно визнаних кордонів. Такий консенсус, разом із заявою В. Зеленського про спільність історії трьох держав й бачення ними розвитку майбутнього, а також об'єднання на основі прагнення до регіональної безпеки та стабільності, став основою для планування шляхів активізації роботи організації, зокрема реалізації економічних та інфраструктурних проєктів [5].

Питання відновлення суверенітету та територіальної цілісності неодноразово було предметом двосторонніх переговорів. Під час зустрічі В. Зеленського та Президента Азербайджану І. Алієва в Баку 17 грудня 2019 р. лідери обговорили російсько-українську війну та карабаський конфлікт, врегулювання яких було визначене Президентом України предметом подальшої взаємодії на двосторонньому та багатосторонньому рівні [6]. У телефонній розмові 22 вересня 2020 р. Президент України поінформував І. Алієва про безпекову ситуацію на Донбасі та стан режиму припинення вогню, а останній назвав Україну «близьким стратегічним партнером» [7]. Підписавши Спільну декларацію щодо поглиблення стра-

тегічного партнерства 14 січня 2022 р., В. Зеленський наголосив на закріпленні цим документом готовності двох держав надавати взаємну підтримку суверенітету та територіальної цілісності згідно зі спільним бажанням гарантувати мир та стабільність в Чорноморсько-Каспійському регіоні й боротися з гібридними загрозами [8].

Політичний дискурс щодо Грузії також формувався в межах активних двосторонніх контактів. Під час телефонної розмови 15 квітня 2021 р. В. Зеленський проінформував Президентку Грузії С. Зурабішвілі про загострення безпекової ситуації на Донбасі, обговорив з нею окупацію Криму як один із викликів для безпеки Чорноморського регіону та запросив її до участі в саміті Кримської платформи [9]. 23 червня 2021 р. іза результатами переговорів із Президенткою Грузії Президент України визначив одним із форматів «наповнення стратегічного партнерства України і Грузії реальним змістом» посилення безпекової співпраці в Чорноморському регіоні для гарантування вільного судноплавства та торгівлі. В. Зеленський також висловив надію налагодити партнерство з Грузією в межах саміту Кримської платформи для деокупації Криму та захисту прав населення півострова [10]. 19 липня 2021 р. український лідер у межах Батумської міжнародної конференції «Три нації – один вибір: Грузія, Молдова та Україна в русі» підкреслив, що Україна об'єднана з Грузією не лише ціллю набуття членства в ЄС, але й ціною, яку вони вже сплатили та продовжують сплачувати за європейський вибір у вигляді протидії агресії та окупації частини території [11]. Він наголосив, що Україна та Грузія як дружні стратегічні партнери спільно працюватимуть в напрямі деокупації своїх територій, просуваючи такі ініціативи в межах міжнародних організацій [12].

Натомість порівняно з Грузією та Азербайджаном політичний дискурс В. Зеленського щодо Вірменії був слабо вираженим через її нижчу сумісність із зовнішньополітичними пріоритетами України та позицію останньої щодо карабаського конфлікту. Під час двосторонніх зустрічей із Віцепрем'єр-міністром Вірменії Т. Авіняном 20 травня 2019 р. та вірменським послом в Україні В. Карапетяном 19 серпня 2021 р. питання російсько-української війни не обговорювалось, проте сторони домовились розвивати торгівельно-економічні відносини [13; 14]. Натомість 19 грудня 2020 р. в інтерв'ю The New York Times В. Зеленський згадав Вірменію в контексті карабаського конфлікту, привернувши увагу до його відмінної від російсько-української війни природи та деструктивного для добробуту населення Нагірного Карабаху процесу розриву відносин «із центральною частиною їхньої країни» [15].

Повномасштабна збройна агресія Росії призвела до трансформації політичного дискурсу Президента України. У випадку Грузії як парламентської республіки це пов'язано з розходженням урядової (на чолі з прем'єр-міністрами І. Гарі-

башвілі та І. Кобахідзе) та президентської позицій щодо російського вторгнення в Україну. Так, попри засудження російської агресії та висловлення підтримки суверенітету та територіальної цілісності України, уряди Грузії відмовились вводити санкції проти Росії або надавати військову допомогу Україні, прагнучи зберегти добросусідські відносини з Москвою і посилюючи проросійську риторичку для їх поглиблення. Це призвело до різного публічного позиціонування Президентом України Грузії залежно від суб'єкта комунікації.

Так, 23 квітня 2022 р., назвавши грузинський народ братнім, він висловив нерозуміння незапровадження урядом Грузії антиросійських санкцій нібито через політику захисту національної економіки, враховуючи окупацію частини Грузії, пообіцявши повернути посла, щойно Україна «відчуватиме підтримку з боку грузинської влади» [16]. На тлі призупинення Грузією євроінтеграції 05 грудня 2024 р. Президент запровадив санкції проти прем'єр-міністра Грузії у 2012–2013 рр. Б. Іванішвілі та його оточення: «Це санкції проти тієї частини влади зараз у Грузії, яка здає Грузію Путіну. Не можна втратити нікого в цьому регіоні – ані Грузію, ..., ані Україну» [17]. Образ втраченої для Європи та залежної від Росії Грузії Президент використав під час виступів на Генасамблеї ООН 24 вересня 2025 р. та Варшавському безпековому форумі 29 вересня 2025 р.: «Кожен здобуток для Росії в нашому регіоні – це завжди втрата для Європи. Ось чому ми не можемо дозволити собі втратити жодної країни» [18; 19]. Натомість комунікація В. Зеленського з Президенткою Грузії будувалась навколо Глобального саміту миру 2024 р. 15 травня він подякував їй за підтвердження участі в саміті, наголосивши на його ролі у відновленні безпеки та стабільності Чорноморського регіону [20], а 15 червня під час конференції вони обговорили спільні безпекові виклики [21]. Після інавгурації президента Грузії М. Кавелашвілі, легітимність якого Україна не визнала, В. Зеленський згадав Абхазію та Південну Осетію в межах наративу про експансіоністську політику Росії щодо своїх сусідів та необхідність зовнішнього тиску для її примусу до завершення війни проти України під час новорічного звернення 2026 р. та промови до Європейського парламенту 24 лютого 2026 р. [22; 23].

На противагу Грузії, після 24 лютого 2022 р. образ Азербайджану в дискурсі Президента вибудовувався як партнера в подоланні наслідків російської агресії, попри те, що Баку спочатку офіційно не засудив російське вторгнення, але підтримав суверенітет та територіальну цілісність України. У 2023 р. під час зустрічі з І. Алієвим на саміті Європейської політичної спільноти 01 червня та з азербайджанським послом С. Мардалієвим 21 червня Президент подякував за підтримку в межах міжнародних організацій, надану гуманітарну допомогу, участь у відбудові міст та інфраструктури Київської області й висловив надію щодо участі Баку у Глобальному саміті миру та реалізації формули ми-

ру [24; 25]. 11 вересня 2024 р. на четвертому саміті Кримської платформи, В. Зеленський визначив можливу роль Азербайджану як мусульманської держави у наближенні миру у вигляді активнішої діяльності щодо захисту прав кримсько-татарського народу та протидії його російським репресіям у Криму [26]. Під час зустрічей з І. Алієвим 17 лютого 2024 р. та 14 лютого 2026 р. на Мюнхенській конференції, а також 22 січня 2025 р. на Давоському форумі В. Зеленський подякував за надання допомоги енергетичній системі, реалізацію програм реабілітації українських дітей та допомогу з гуманітарним розмінуванням [27; 28; 29]. Засудження І. Алієвим під час телефонної розмови з В. Зеленським російського обстрілу 14 листопада 2025 р., внаслідок якого було пошкоджене Посольство Азербайджану в Україні, відкрило можливості для поглиблення двосторонньої співпраці [30].

Після початку повномасштабної російської агресії найменш помітною серед трьох держав регіону в дискурсі В. Зеленського залишається Вірменія. Це пов'язано і з нейтральною позицією Н. Пашиняна, який не засудив агресію Росії та не висловив підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, хоча з вересня 2023 р. розпочав надавати Україні гуманітарну допомогу [31]. Перша в історії зустріч В. Зеленського з Н. Пашиняном відбулась 05 жовтня 2023 р. у межах саміту Європейської політичної спільноти в м. Гранада, Іспанія. Хоча й російсько-українська війна не була предметом їхнього спілкування, український лідер обговорив безпекову ситуацію на Південному Кавказі, висловив зацікавленість в його стабільності й розвитку дружніх відносин із державами регіону, зокрема з Вірменією насамперед в економічній сфері [32]. Натомість на виконання доручення В. Зеленського керівник Офісу Президента А. Єрмак у жовтні 2023 р. зустрівся із секретарем Ради Безпеки Вірменії А. Григоряном, під час якої він проінформував колегу про стан протидії російській агресії, подякував за підтримку Вірменією Української формули миру й надану гуманітарну допомогу, обговорив регіональні безпекові виклики та налаштованість України на співпрацю з Вірменією з питань євроінтеграції [33].

Отже, російсько-українська війна стала одним із факторів, під впливом яких трансформувався дискурс В. Зеленського щодо держав Південного Кавказу. Якщо у 2019–2022 рр. переважала риторика розвитку стратегічного партнерства з Грузією та Азербайджаном на основі спільного досвіду протидії агресії та взаємної підтримки суверенітету й територіальної цілісності, а дискурс щодо Вірменії був майже не вираженим, то з 2022 р. дискурс українського президента набув ще більш диференційованого характеру. Якщо риторика щодо Грузії вже поєднувала підтримку грузинського народу та президентки з критикою діяльності уряду, то щодо Азербайджану вона розвивалась у напрямі його позиціонування як держави-партнера, з яким відбувається інтенсивна взаємодія з подолання наслідків ро-

сійської агресії, а щодо Вірменії вона змінилась в бік актуалізації необхідності змістовного наповнення двосторонніх відносин. Такий дискурс українського президента, який підкріплювався відповідними конкретними діями, свідчить не лише про диференційований характер зовнішньої політики України щодо держав Південного Кавказу, а й про переосмислення місця цих держав у зовнішньополітичних пріоритетах України.

Список використаних джерел

1. Конституція України – Розділ V. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://tinyurl.com/yscnk267> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Красівський О. Я. Політичний дискурс України щодо російсько-грузинської війни 2008 р. *Sciences of Europe*. 2023. № 116. С. 26–29. URL: <https://tinyurl.com/ури9kдра> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Артимишин П. Російсько-грузинська війна 2008 року: реакція українського політикуму. *Новітня доба*. 2022. С. 198–212. URL: <https://tinyurl.com/mrjfeevm> (дата звернення: 20.03.2026).
4. Korzeniowska-Bihun A. Ukrainian Discourse on the Armenia–Azerbaijan Conflict. *Caucasus Strategic Perspectives*. 2020. Vol. 1, Iss. 2. P. 143–154. URL: <https://tinyurl.com/3nnpwv8a> (дата звернення: 20.03.2026).
5. Володимир Зеленський запропонував продовжити процес спрощення процедур перетину кордону громадянами країн – членів ГУАМ. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2019. URL: <https://tinyurl.com/bdhafybz> (дата звернення: 20.03.2026).
6. Україна та Азербайджан демонструють близькі позиції з багатьох питань на регіональному та глобальному рівнях – Володимир Зеленський. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2019. URL: <https://tinyurl.com/2cky2ww2> (дата звернення: 20.03.2026).
7. Володимир Зеленський провів телефонну розмову з Президентом Азербайджану. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2020. URL: <https://tinyurl.com/bdf93fxf> (дата звернення: 20.03.2026).
8. Президенти України та Азербайджану підписали Спільну декларацію щодо поглиблення стратегічного партнерства. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/4rus87x7> (дата звернення: 20.03.2026).
9. Глава держави провів телефонну розмову з Президентом Грузії. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/yrnwubst> (дата звернення: 22.03.2026).
10. Володимир Зеленський за підсумками переговорів із Саломе Зурабішвілі: Наше спільне завдання – наповнити стратегічне партнерство України та Грузії реальним змістом. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/4yfavaej> (дата звернення: 22.03.2026).
11. Володимир Зеленський: Україну, Грузію та Молдову об’єднує спільне прагнення членства в ЄС, і ціна за це – анексія, окупація та війна. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/bdd62eaf> (дата звернення: 22.03.2026).
12. Президент ознайомився з безпековою ситуацією на лінії окупації з Абхазією. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/4vpu7c8e> (дата звернення: 22.03.2026).

13. Президент прийняв вірчі грамоти у послів Ірландії, Нігерії, Кореї та Вірменії. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2021. URL: <https://tinyurl.com/3ffnbx3m> (дата звернення: 23.03.2026).
14. Deputy Prime Minister Tigran Avinyan met President of Ukraine Volodymyr Zelensky. *The Government of the Republic of Armenia*. 2019. URL: <https://tinyurl.com/m84w9jff> (дата звернення: 23.03.2026).
15. Інтерв'ю Володимира Зеленського The New York Times. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2020. URL: <https://tinyurl.com/j8d53b34> (дата звернення: 23.03.2026).
16. Україна поверне посла до Грузії, щойно відчує підтримку з боку грузинської влади – Президент. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2022. URL: <https://tinyurl.com/ус6с5utr> (дата звернення: 24.03.2026).
17. Україна застосувала санкції проти Іванішвілі та його спільників – саме тих, хто продає інтереси Грузії та людей – звернення Президента. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/48hvp7cu> (дата звернення: 24.03.2026).
18. Виступ Президента під час загальних дебатів Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/k9xj72hw> (дата звернення: 24.03.2026).
19. Майже всі загрози безпеці у Європі сьогодні йдуть від руйнівних дій Росії – виступ Президента України на Варшавському безпековому форумі. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/mpmf67xb> (дата звернення: 24.03.2026).
20. Грузія, Ліхтенштейн та Малаві візьмуть участь у Глобальному саміті миру. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/5n93d6zy> (дата звернення: 24.03.2026).
21. Двостороння співпраця та безпекові виклики: Володимир Зеленський зустрівся з Президенткою Грузії. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/ksppduxv> (дата звернення: 24.03.2026).
22. Новорічне привітання Президента України Володимира Зеленського. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/4zvhhbr33> (дата звернення: 24.03.2026).
23. Сьогодні ми маємо бути такими ж рішучими та сильними, як і на початку вторгнення – звернення Президента України до Європейського парламенту. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2026. URL: <https://tinyurl.com/384h7sdw> (дата звернення: 24.03.2026).
24. Президент України провів зустріч із Президентом Азербайджану. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/уха9убсr> (дата звернення: 25.03.2026).
25. Глава держави прийняв вірчі грамоти у послів Норвегії, Швейцарії, Азербайджану, Пакистану та Ісландії. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/4e9a9kpf> (дата звернення: 25.03.2026).
26. Україна не торгує своєю землею і не кидає своїх людей – виступ Президента під час четвертого саміту міжнародної Кримської платформи. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/yrsb2vw7> (дата звернення: 25.03.2026).
27. У Мюнхені Глава Української держави провів зустріч із Президентом Азербайджану. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2024. URL: <https://tinyurl.com/2p9rubfk> (дата звернення: 25.03.2026).

28. Президент України зустрівся з Президентом Азербайджану. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/yv5ap78w> (дата звернення: 25.03.2026).

29. Президенти України та Азербайджану обговорили реалізацію енергетичних проєктів і переговорний процес. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2026. URL: <https://tinyurl.com/y89xentf> (дата звернення: 25.03.2026).

30. Є зелене світло на всіх напрямках двосторонньої співпраці – Володимир Зеленський за підсумками розмови з Ільхамом Алієвим. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2025. URL: <https://tinyurl.com/5e8kye2h> (дата звернення: 25.03.2026).

31. Prime Minister Nikol Pashinyan's interview to POLITICO Europe. *The Prime Minister of the Republic of Armenia*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/4fejzrzj> (дата звернення: 26.03.2026).

32. Під час нашої першої зустрічі з Прем'єр-міністром Вірменії Ніколом Пашиняном ми обговорили безпекову ситуацію на Південному Кавказі. *Telegram (Zelenskiy / Official)*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/уру2kxp2> (дата звернення: 26.03.2026).

33. Андрій Єрмак провів зустріч з Секретарем Ради безпеки Вірменії Арменом Григоряном на Мальті під час третьої зустрічі щодо реалізації Української формули миру. *Посольство України в Республіці Вірменія*. 2023. URL: <https://tinyurl.com/bdfjcdj4> (дата звернення: 26.03.2026).

ІНСТИТУЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПОЛІТИЧНОГО ДОМІНУВАННЯ ЛІБЕРАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ ЯПОНІЇ (1955–1993)

Черниш Олексій

здобувач першого рівня вищої освіти
кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник – проф. Ольга Іваницька)

Світова політична, інституційна та управлінська практика демонструє розмаїття моделей, типів та підтипів демократичного урядування в різних країнах, так само як і підходів, критеріїв та визначень до них. Для підтвердження наведемо приклади низки дефініцій моделей демократій, які використовуються в сучасній політологічній літературі: постмодерна, класична, ліберальна, егалітарна, плюралістична та багато інших. Загалом, у наукових дослідженнях виділяється близько 550 моделей та визначень демократій [1, с. 221].

Однією з цікавих, особливих та повчальних демократичних моделей є система домінантної партії, географія якої охоплювала в різні історичні періоди Італію, Японію, Мексику, Ізраїль, Індію, Швецію тощо. Японська політична система другої половини ХХ століття є класичним прикладом такої моделі. Її досвід залишається маловивченим у вітчизняній політологічній науці, незважаючи на